

Бюрнуф, Ежен (фр. Burnouf, Eugène) – 8 квітня 1801, Париж – 28 травня 1852, Париж – французький лінгвіст-орієнталіст (індолог, іраніст), перекладач.

Життєпис

Ежен Бюрнуф народився в Парижі в родині відомого вченого-класика Жана-Луї Бюрнуфа (1775-1844) – автора видатного французького перекладу Тацита в 6 томах. Ежен навчався в Колеж де Франс (Collège de France), де спочатку вивчав право, а опісля присвятив себе вивченню східних мов, зокрема санскриту й китайської. Його вчителями були відомі науковці: санскритолог Антуан-Леонар де Шезі (1773-1832) і сінолог Жан-П'єр Абель-Ремюз (1788-1832). Вивчав також палі, перську і авестійську.

Наукову кар'єру розпочав з праць, присвячених мові палі. Займався дешифруванням авестійських рукописів, привезених до Франції Абрахамом Анкетіль-Дюперроном (1731-1805). Завдяки дослідженням Е. Бюрнуфа європейська наукова спільнота вперше ознайомилась з авестійською мовою. За його сприяння було надруковано у техніці літографії й оприлюднено упродовж 1829-1843 рр. «Вендідад Саде» («Vendidad Sadé l'un des livres de Zoroastre»). З 1829 р. читав курс порівняльної граматики в Еколь Нормаль (École Normale Supérieure). У 1832 р. був призначений професором Колеж де Франс, де до кінця життя (1852 р.) очолював кафедру санскритської мови і літератури. Ежен Бюрнуф вніс вагомий вклад у дешифрування давньоперського клинописного письма: матеріалом послужили написи з Персеполя, опубліковані 1778 р. Карстеном Нібуром (1733-1815). Бюрнуф опирався на деякі висновки про ці написи, що були попередньо зроблені іншими вченими, зокрема німецьким лінгвістом Георгом Фрідріхом Ротенфендом (1775-1853). В 1836 р. Бюрнуф виявив, що один з написів містить список сатрапій Дарія I (550 р. до н.е. – 486 р. до н.е.), що допомогло йому створити значно покращену, хоча й не остаточну версію авестійського алфавіту з 30 літер, більшість з яких були ідентифіковані правильно. Місяцем раніше норвезький колега і друг вченого Крістіан Лассен (1800-1876), який мешкав у Німеччині і з яким Е. Бюрнуф вів активну наукову переписку, також опублікував працю «Давньоперські клинописні написи із Персеполя» («Die altpersischen Keilschriften von Persepolis»; 1836). Заява К. Лассена про те, що він самостійно визначив назви сатрапій і, таким чином, встановив значення перських знаків, спровокувала конфлікт між дослідниками. Однак, не дивлячись на категоричні заяви Е. Бюрнуфа, все ж внесок К. Лассена у дешифрування написів був вагомим.

Помер Е. Бюрнуф в Парижі в 1852 р, коли йому виповнився 51. Похований на родинній ділянці цвинтаря Пер-Лашез у Парижі поруч зі своїм зятем істориком Леопольдом Делілем (1826-1910).

Визнання

В 1831 р. Е. Бюрнуф отримав премію Вольнея, котра присуджується за поданням Академії написів та красного письменства (Académie des Inscriptions et Belles-Lettres) за досягнення у порівняльній лінгвістиці. В 1832 р. його було обрано членом цієї Академії, а незадовго до смерті – її постійним

секретарем. Був членом Азійського товариства (Société asiatique), створеного в Парижі в 1822 р. за його активної участі.

Серед його учнів – відомий французький філолог, філософ і історик релігії Ернест Ренан (1823-1892), французький хімік і політичний діяч Марселен Бертло (1827-1907). Двоюридний брат вченого Еміль-Луї Бюрнуф також був відомим сходознавцем і розвивав ідеї Е. Бюрнуфа. Ім'ям Ежена Бюрнуфа названо вулицю в Парижі (19 округ).

Науковий спадок

Е. Бюрнуф – один з найвизначніших французьких іраністів, індологів, в наукових колах вважається родоначальником сучасних буддійських досліджень у Європі. Праці вченого мають неперебутнє значення для досліджень Авести і деяких сакральних текстів буддизму. Його роботи вирізняються чіткою науковою методичністю, ясною і водночас яскравою манерою викладу.

Перші наукові праці вченого були присвячені палі – мові південних буддистів: «Есей про мову палі» («Essai sur le Pali»; 1826) спільно з Крістіаном Лассеном та одноосібно видане подальше дослідження граматики цієї мови під назвою «Граматичні розвідки окремих уривків есея про мову палі» («Observations grammaticales sur quelques passages de l'essai sur le Pali»; 1827).

З 1833 по 1835 публікував працю «Коментар до Ясни – однієї з богослужбних книг парсів» («Commentaire sur le Yaçna, l'un des livres liturgiques des Parses»), де він, опираючись на напрацювання Расмуса Раска (1787-1832) і Франца Боппа (1791-1867), заклав основи для розуміння авестійської мови і іраністики в цілому. Поряд з коментарями до Ясни праця включає словник і реконструйовану вченим граматику авестійської мови. Дослідником було виявлено типологічну подібність санскриту і зенду (так в ті часи називали авестійську мову), що дало підстави для висновку про спільне походження мов, а відтак і про етнічну єдність їх носіїв. Пізніше це призведе до виділення т. зв. індоіранської гілки індоєвропейських мов. В 1838 р. вийшла друком праця «Дослідження двох клинописних написів» («Mémoire sur deux inscriptions cunéiformes»), присвячена аналізу давноперської мови, спорідненої з авестійською. Е. Бюрнуф отримав низку санскритських текстів від британського етнологіста і орієнталіста Брайана Хофтона Ходжсона (1880-1894). Завдяки цьому значним явищем у європейській індології став тритомний переклад Е. Бюрнуфом із санскриту на французьку «Бгагавата пурани» («Bhagavata Purana ou histoire poétique de Kṛichna»; 1840-1847). Його останніми роботами стали «Вступ до історії індійського буддизму» («Introduction à l'histoire du Bouddhisme indien»; 1844) і переклад «Лотосової сутри» (Le lotus de la bonne loi; 1852).

ЛІТЕРАТУРА

1. Yuyama A. Eugene Burnouf / The Background to his Research into the Lotus Sutra, Bibliotheca Philologica et Philosophica Buddhica, Vol. III, The International Research Institute for Advanced Buddhology. Tokyo, 1998, P. 61-77.

2. Saint-Hilaire B. Notice sur les travaux de M. Eugène Burnouf / Introduction à l'histoire du bouddhisme indien. 2-ème édition. Paris : Maisonneuve et Co, Libraires-Éditeurs, 1876. P. 7-31.

ПУБЛІКАЦІЇ

Essai sur le Pali (1826);

Vendidad Sadé, l'un des livres de Zoroastre (1829-1843);

Commentaire sur le Yaçna, l'un des livres liturgiques des Parses (1833-1835);

Mémoire sur les inscriptions cunéiformes (1838);

Bhâgavata Purâna ou histoire poétique de Krichna (3 volumes, 1840-1847);

Introduction à l'histoire du Bouddhisme indien (1844);

Le Lotus de la bonne loi (1852).